

ПРОМЕНА СВОЈИНСКИХ ОДНОСА НА ПОЉОПРИВРЕДНОМ ЗЕМЉИШТУ У СЕВЕРНО-БАЧКОМ ОКРУГУ

Јелена Лазић¹
Горан Маринковић²
Милан Трифковић³
Жарко Несторовић⁴

UDK: 347.232/.234(497.113)

DOI: 10.14415/zbornikGFS29.08

Резиме: Друштвена својина, као феномен својинских односа, у социјалистичком правном систему била је негација својине, својина која је свачија и ничија и потпуна супротност приватној својини. Друштвена својина је облик својине карактеристичан само за социјалистичке друштвене системе, као специфичан облик претварања друштвених добара од стране друштвено правних субјеката. Низ закона донетих након 2000. године, имају за циљ укидање ранијих социјалистичких односа, са намером да се сва права која су извирала из друштвене својине претворе у право својине. У овом раду је презентовано истраживање облика својине у Северно-бачком округу за период 2008.-2014. године, са посебним акцентом на друштвеној својини. На основу података добијених кроз истраживање, извршена је анализа претварања друштвене у друге облике својине на пољопривредном земљишту на територији поменутог округа.

Кључне речи: друштвена својина, приватна својина, промена својинских односа

1. УВОД

Друштвена својина, према [1], као што и сам назив каже, јесте својина друштва, односно заједничка својина свих становника дате друштвене заједнице – по правилу читаве земље, али делимично и републике, покрајине, региона, општина и слично. Претварање друштвене својине у право својине производи врло крупне друштвене и економске импликације. То је последица слома целокупног система заснованог на удруженом раду са средствима за производњу у друштвеној својини, којим се хтело негирати право својине на коме почива целокупна структура грађанског друштва [2]. Правни систем бивше СФРЈ се заснивао на преферирању друштвене својине у односу на традиционално право својине [3]. Од 1990. године, друштвена својина се полако приватизује и ограничава, али још увек није у потпуности нестала. У

¹ Јелена Лазић, магистар инжењерских наука, Факултет техничких наука Нови Сад, е-маил: lazicjelena@uns.ac.rs

² Др Горан Маринковић, магистар инжењерских наука, Факултет техничких наука Нови Сад, е-маил: goranmarinkovic@uns.ac.rs

³ Проф. др Милан Трифковић, магистар инжењерских наука, Грађевински факултет Суботица, е-маил: milantri@eunet.rs

⁴ Жарко Несторовић, магистар инжењерских наука, ХЕ Бердап, е-маил: nzarko07@gmail.com

наредних пар година, очекује се завршетак процеса приватизације, када ће и појам друштвене својине постати само историјска категорија. Предмет истраживања овог рада јесте промена својинских односа на пољопривредном земљишту. Истраживање је обухватило начин настанка и престанка друштвене својине, као и прикупљање података о облицима својине на пољопривредном земљишту на територији Северно – бачког округа. Основни и примарни циљ истраживања јесте да се на основу анализе стања друштвене својине, односно њеног претварања у друге облике својине, утврди у којој мери је извршена промена власничких односа на пољопривредном земљишту, на територији поменутог округа, у периоду од 2008. – 2014. године.

2. НАСТАНАК ДРУШТВЕНЕ СВОЈИНЕ

Друштвена својина, у Републици Србији, настала је низом мера које је држава спроводила после Другог светског рата. У најзначајније мере које су спроведене спадају аграрна реформа, национализација и конфискација [4]. Генеза настанка друштвене својине може се сагледати кроз четири карактеристична периода [5]:

1. Друштвена својина настала 1945. године спровођењем Закона о конфискацији имовине народних непријатеља и Закона о аграрној реформи и колонизацији. У овом периоду, друштвена својина конституисана је на 240 000 хектара обрадивих површина.
2. Пољопривредно земљиште пренето у друштвену својину конфискацијом у периоду од 1947. - 1953. године по прописима о обавезама откупа пољопривредних производа. У друштвену својину пренето је око 21 500 хектара.
3. По Закону о пољопривредном земљишном фонду из 1953. године откупљено је и додељено пољопривредним организацијама 101 700 хектара обрадивог пољопривредног земљишта.
4. Од 1954. године повећање обрадивог пољопривредног земљишта обављано је углавном куповином од приватног сектора или освајањем нових површина, захватањем вишкова земљишта у поступку комасације, откривањем узурпације и прихватањем напуштеног или дариваног земљишта. На тај начин друштвена својина је повећана за око 300 000 хектара.

3. ПРЕСТАНАК ДРУШТВЕНЕ СВОЈИНЕ

Питање имовине одузете после Другог светског рата, применом наведених мера, добило је на значају доношењем Закона о враћању одузете имовине и обештећењу, у септембру 2011. године. Овим законом уређују се услови, начин и поступак враћања одузете имовине и обештећења за одузету имовину, која је на територији Републике Србије применом прописа о аграрној реформи, национализацији, секвестрацији, као и других прописа, на основу аката о подржављењу, после 9. марта 1945. године одузета од физичких и одређених правних лица и пренесена у општенародну, државну, друштвену или задружну својину [6].

У првом плану доношења закона о реституцији је поштовање права својине, с циљем да се на тај начин исправи историјска неправда, као и да грађани коначно буду обештећени за имовину, која им је одузета после Другог светског рата [5].

4. ИСТРАЖИВАЧКИ ДЕО. ПРИКУПЉАЊЕ ПОДАТАКА ЗА ЕКСПЕРИМЕНТ

Истраживачки део рада односи се на промену својинских односа на пољопривредном земљишту у Северно-бачком округу [7], односно општинама Мали Иђош, Бачка Топола и Суботица. Истраживање је спроведено у два сегмента. Први сегмент односи се на анализу облика својине у поменутих општинама, закључно са стањем на крају 2008. године, док се други сегмент односи на стање на крају 2014. године. Током истраживања, посебан акценат је стављен на анализу промена друштвене, државне и приватне својине, са циљем утврђивања насталих промена и добијања података о степену преласка друштвене у друге облике својине. У току истраживања прикупљен је огроман број података, због чега их овде није могуће представити. Део систематизованих података, који су кориштени за анализу, биће изложен у наставку текста, у наредном поглављу.

5. ЕКСПЕРИМЕНТАЛНИ ДЕО. АНАЛИЗА И РЕЗУЛТАТИ

У експерименталном делу рада извршена је анализа прикупљених података, односно анализа претварања друштвене у друге облике својине. Прво је извршена појединачна анализа промена својинских односа на пољопривредном земљишту по општинама које припадају Северно – бачком округу, а затим је извршена упоредна анализа добијених резултата. Анализом су обухваћени следећи параметри:

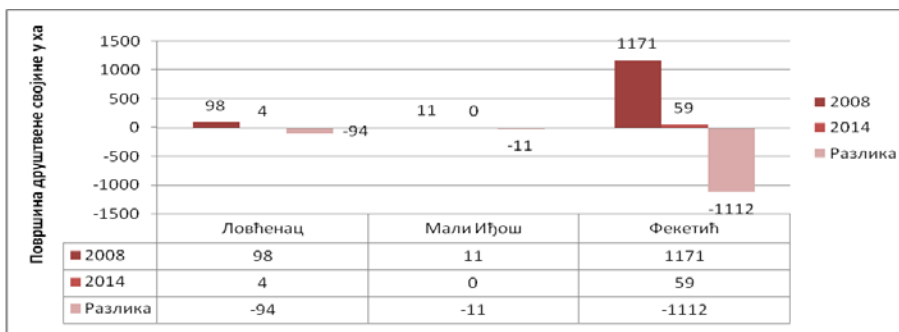
- промена површине друштвене својине у периоду 2008.-2014.,
- промена површине приватне својине у периоду 2008.-2014.,
- промена површине државне својине у периоду 2008.-2014.,

• Промена својинских односа на пољопривредном земљишту у општини Мали Иђош

У табели 1 приказане су промене друштвене својине по катастарским општинама у општини Мали Иђош, док је графички приказ дат на дијаграму, приказаном на сл. 1.

Табела 1. Преглед промена друштвене својине у општини Мали Иђош

КО	2008	2014	Разлика	%
Ловћенац	98	4	-94	-95,70
Мали Иђош	11	0	-11	-100,00
Фекетић	1171	59	-1112	-94,96
<i>Укупно</i>	<i>1280</i>	<i>63</i>	<i>-1217</i>	<i>-95,06</i>

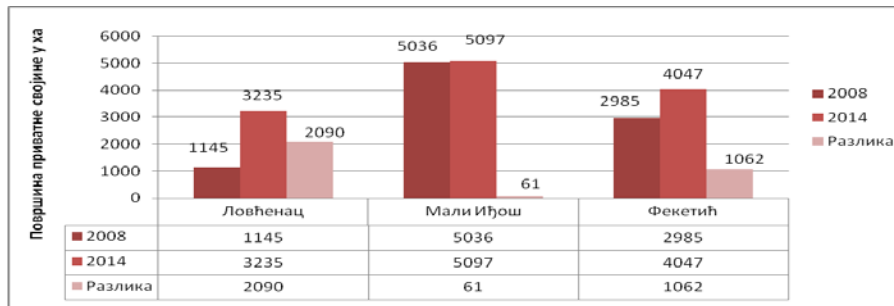

Слика 1. Дијаграм промена друштвене својине у општини Мали Иђош

У табели 2 приказане су промене приватне својине по катастарским општинама у општини Мали Иђош, док је графички приказ дат на дијаграму, приказаном на сл. 2.

Табела 2. Преглед промена приватне својине у општини Мали Иђош

КО	2008	2014	Разлика	%
Ловћенац	1145	3235	2090	182,49
Мали Иђош	5036	5097	61	1,21
Фекетић	2985	4047	1062	35,57
Укупно	9166	12378	3212	35,05

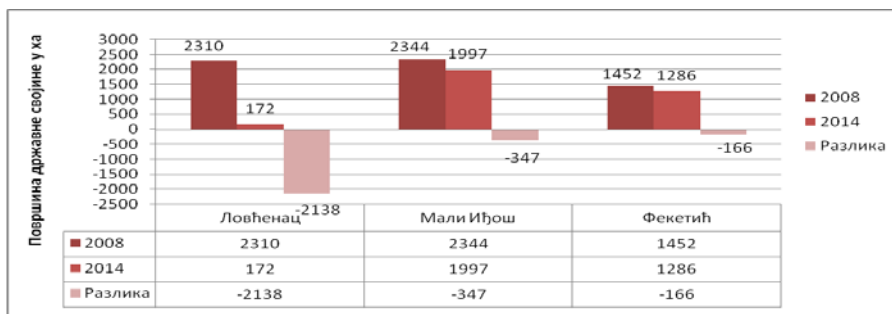

Слика 2. Дијаграм промена приватне својине у општини Мали Иђош

У табели 3 приказане су промене државне својине по катастарским општинама у општини Мали Иђош, док је графички приказ дат на дијаграму, приказаном на сл. 3.

Табела 3. Преглед промена државне својине у општини Мали Иђош

КО	2008	2014	Разлика	%
Ловћенац	2310	172	-2138	-92,57
Мали Иђош	2344	1997	-347	-14,82
Фекетић	1452	1286	-166	-11,45
Укупно	6106	3454	-2652	-43,44

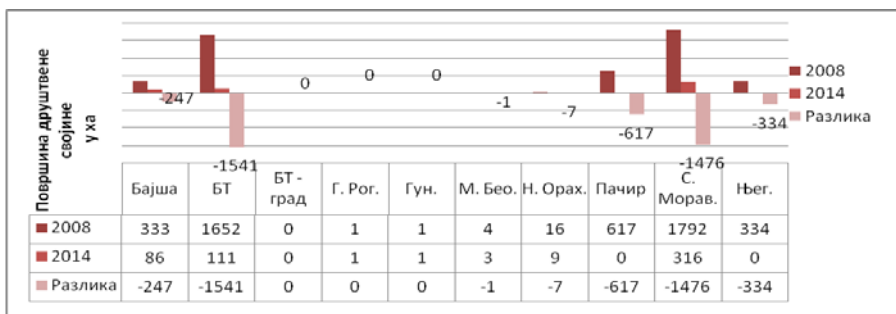
Слика 3. Дијаграм промена државне својине у општини Мали Иђош

- **Промена својинских односа на пољопривредном земљишту у општини Бачка Топола**

У табели 4 приказане су промене друштвене својине по катастарским општинама у општини Бачка Топола, док је графички приказ дат на дијаграму, приказаном на сл.4.

Табела 4. Преглед промена друштвене својине у општини Бачка Топола

КО	2008	2014	Разлика	%
Бајша	333	86	-247	0,00
Бачка Топола	1652	111	-1541	-93,31
БТ - град	0	0	0	0,00
Горња Рогатица	1	1	0	0,00
Гунарош	1	1	0	0,00
Мали Београд	4	3	-1	-25,27
Ново Орахово	16	9	-7	-46,59
Пачир	617	0	-617	-100,00
Стара Моравица	1792	316	-1476	-82,39
Његошево	334	0	-334	-99,94
Укупно	4750	526	-4224	-88,94

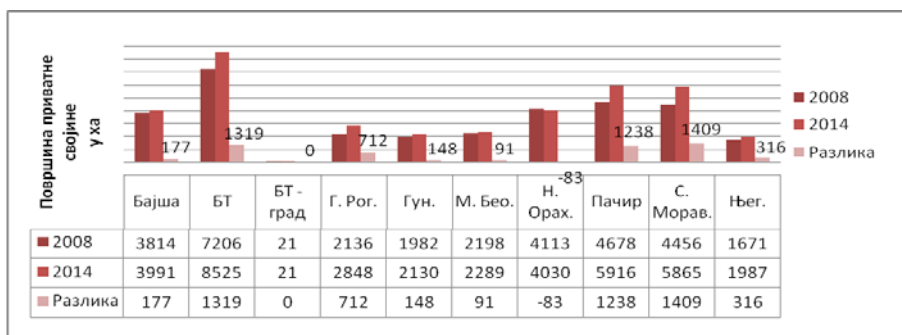

Слика 4. Дијаграм промена друштвене својине у општини Бачка Топола

У табели 5 приказане су промене приватне својине по катастарским општинама у општини Бачка Топола, док је графички приказ дат на дијаграму, приказаном на сл. 5.

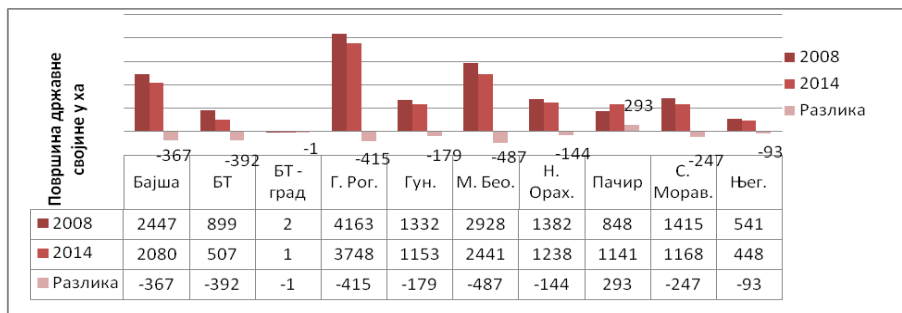
Табела 5. Преглед промена приватне својине у општини Бачка Топола

КО	2008	2014	Разлика	%
Бајша	3814	3991	177	4,65
Бачка Топола	7206	8525	1319	18,31
БТ - град	21	21	0	0
Горња Рогатица	2136	2848	712	33,35
Гунарош	1982	2130	148	7,48
Мали Београд	2198	2289	91	4,14
Ново Орахово	4113	4030	-83	-2,02
Пачир	4678	5916	1238	26,46
Стара Моравица	4456	5865	1409	31,61
Његошево	1671	1987	316	18,93
Укупно	32275	37603	5328	16,51

Слика 5. Дијаграм промена приватне својине у општини Бачка Топола

У табели 6 приказане су промене државне својине по катастарским општинама у општини Бачка Топола, док је графички приказ дат на дијаграму, приказаном на сл. 6.

Слика 6. Дијаграм промена државне својине у општини Бачка Топола

Табела 6. Преглед промена државне својине у општини Бачка Топола

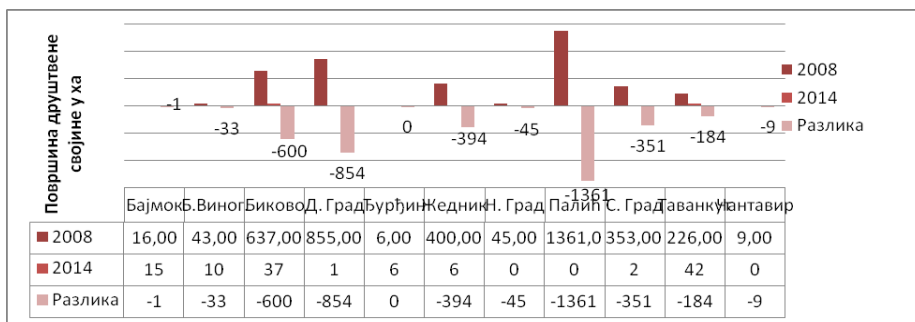
КО	2008	2014	Разлика	%
Бајша	2447	2080	-367	-14,99
Бачка Топола	899	507	-392	-43,57
БТ - град	2	1	-1	-42,06
Горња Рогатица	4163	3748	-415	-9,96
Гунарош	1332	1152	-179	-13,48
Мали Београд	2928	2441	-487	-16,63
Ново Орахово	1382	1238	-144	-10,45
Пачир	848	1141	293	34,57
Стара Моравица	1415	1168	-247	-17,43
Његошево	541	448	-93	-17,23
<i>Укупно</i>	<i>15957</i>	<i>13926</i>	<i>-2031</i>	<i>-12,73</i>

- **Промена својинских односа на пољопривредном земљишту у општини Суботица**

У табели 7 приказане су промене друштвене својине по катастарским општинама у општини Суботица, док је графички приказ дат на дијаграму, приказаном на сл. 7.

Табела 7. Преглед промена друштвене својине у општини Суботица

КО	2008	2014	Разлика	%
Бајмок	16	15	-1	-5,87
Бачки Виногради	43	10	-33	-77,63
Биково	637	37	-600	-94,21
Доњи Град	855	1	-854	-99,89
Ђурђин	6	6	0	-0,15
Жедник	400	6	-394	-98,56
Нови Град	45	0	-45	-100,00
Палић	1361	0	-1361	-100,00
Стари Град	353	2	-351	-99,54
Таванкут	226	42	-184	-81,23
Чантавир	9	0	-9	-100,00
<i>Укупно</i>	<i>3951</i>	<i>118</i>	<i>-3833</i>	<i>-97,01</i>

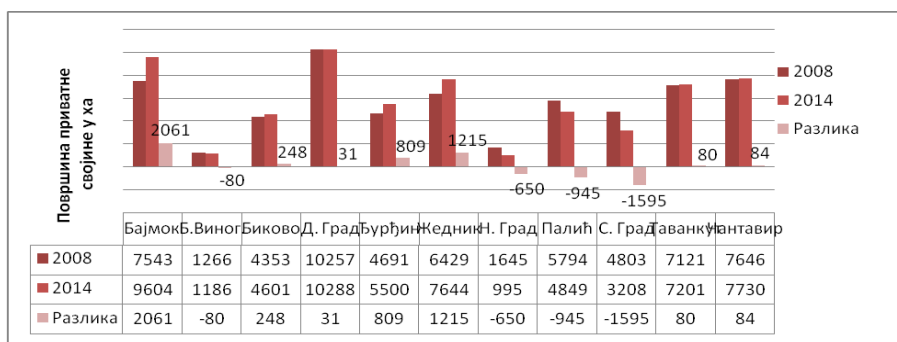

Слика 7. Дијаграм промена друштвене својине у општини Суботица

У табели 8 приказане су промене приватне својине по катастарским општинама у општини Суботица, док је графички приказ дат на дијаграму, приказаном на сл. 8.

Табела 8. Преглед промена приватне својине у општини Суботица

КО	2008	2014	Разлика	%
Бајмок	7543	9604	2061	27,33
Бачки Виногради	1266	1186	-80	-6,31
Биково	4353	4601	248	5,70
Доњи Град	10257	10288	31	0,30
Ђурђин	4691	5500	809	17,24
Жедник	6429	7644	1215	18,89
Нови Град	1645	995	-650	-39,49
Палић	5794	4849	-945	-16,31
Стари Град	4803	3208	-1595	-33,22
Таванкут	7121	7201	80	1,12
Чантавир	7646	7730	84	1,10
Укупно	61548	62805	1257	2,04

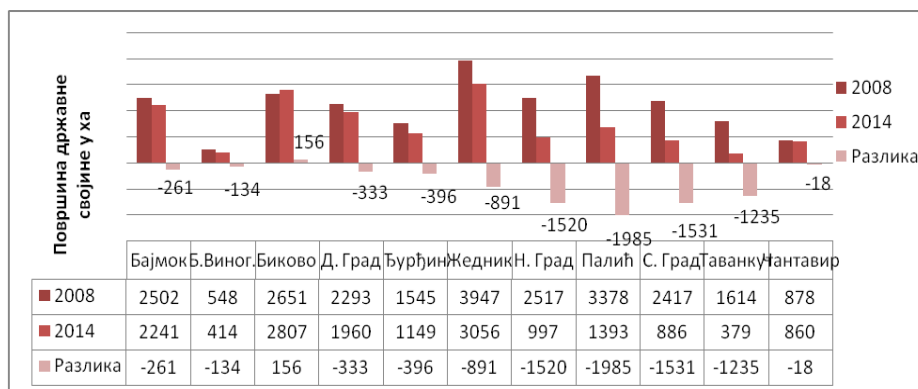

Слика 8. Дијаграм промена приватне својине у општини Суботица

У табели 9 приказане су промене државне својине по катастарским општинама у општини Суботица, док је графички приказ дат на дијаграму, приказаном на сл. 9.

Табела 9. Преглед промена државне својине у општини Суботица

КО	2008	2014	Разлика	%
Бајмок	2502	2241	-261	-10,43
Бачки Виногради	548	414	-134	-24,52
Биково	2651	2807	156	5,90
Доњи Град	2293	1960	-333	-14,54
Ђурђин	1545	1149	-396	-25,62
Жедник	3947	3056	-891	-22,59
Нови Град	2517	997	-1520	-60,39
Палић	3378	1393	-1985	-58,77
Стари Град	2417	886	-1531	-63,36
Таванкут	1614	379	-1235	-76,53
Чантавир	878	860	-18	-2,08
Укупно	24290	16140	-8150	-33,55

Слика 9. Дијаграм промена државне својине у општини Суботица

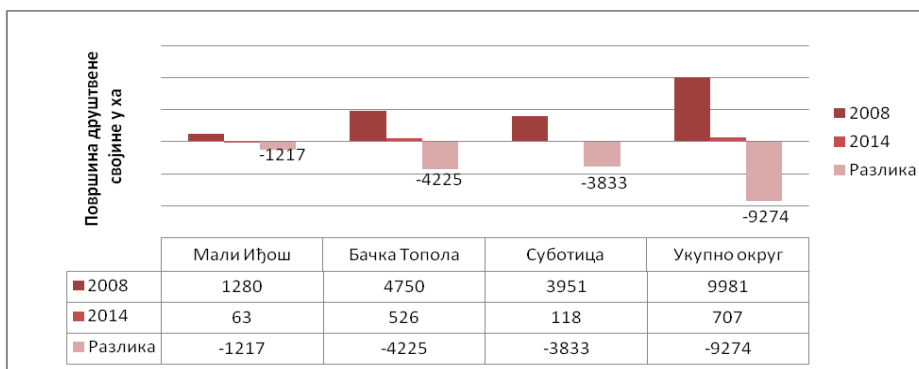
- Упоредна анализа промена својинских односа на пољопривредном земљишту у Северно – бачком округу

Упоредном анализом обухваћени су резултати који су добијени појединачним анализама општина Мали Иђош, Бачка Топола и Суботица, односно стање облика својине на пољопривредном земљишту у Северно – бачком округу.

У табели 10 приказане су промене друштвене својине по анализираним општинама у наведеном периоду, док је графички приказ дат на дијаграму, приказаном на сл. 10.

Табела 10. Преглед промена друштвене својине у Северно – бачком округу

КО	2008	2014	Разлика	%
Мали Иђош	1280	63	-1217	-95,08
Бачка Топола	4750	526	-4225	-88,94
Суботица	3951	118	-3833	-97,01
Укупно	9981	707	-9274	-92,92

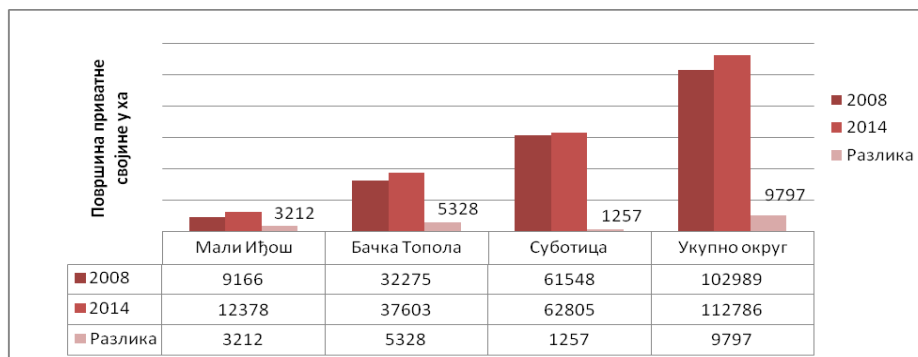

Слика 10. Дијаграм промена друштвене својине у Северно – бачком округу

У табели 11 приказане су промене приватне својине по анализираним општинама у наведеном периоду, док је графички приказ дат на дијаграму, приказаном на сл. 11.

Табела 11. Преглед промена приватне својине у Северно – бачком округу

КО	2008	2014	Разлика	%
Мали Иђош	9166	12378	3212	35,04
Бачка Топола	32275	37603	5328	16,51
Суботица	61548	62805	1257	2,04
Укупно	102989	112786	9797	9,51

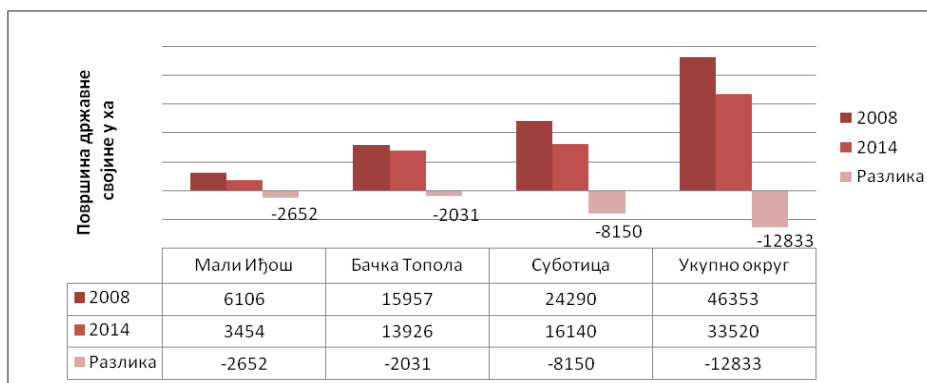

Слика 11. Дијаграм промена приватне својине у Северно – бачком округу

У табели 12 приказане су промене државне својине по анализираним општинама у наведеном периоду, док је графички приказ дат на дијаграму, приказаном на сл. 12.

Табела 12. Преглед промена државне својине у Северно – бачком округу

КО	2008	2014	Разлика	%
Мали Иђош	6106	3454	-2652	-43,44
Бачка Топола	15957	13926	-2031	-12,73
Суботица	24290	16140	-8150	-33,55
Укупно	46353	33520	-12833	-27,69

Слика 12. Дијаграм промена државне својине у Северно – бачком округу

6. ДИСКУСИЈА И ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

У овом раду извршена је анализа промена својинских односа на пољопривредном земљишту на територији Северно – бачког округа, при чему су прво анализиране промене у свакој општини посебно, а затим је извршена упоредна анализа добијених резултата.

Анализом података, презентованих у поглављу 5, дошло се до закључка да је највећа промена својине на друштвеном земљишту у Општини Мали Иђош забележена у КО Мали Иђош, где се површина земљишта у друштвеној својини смањила за 100 %. Најмања промена забележена је у КО Фекетић, при чему се површина смањила за 1112 ха (95%). Површина земљишта у приватној својини највише је повећана у катастарској општини Ловћенац, и то за 2090 ха, док је најмање повећање забележено у катастарској општини Мали Иђош, 61 ха. Површина земљишта у државној својини највише је смањена у КО Ловћенац (2138 ха), док су најмање промене забележене у КО Фекетић, где се површина смањила за 166 ха.

Анализом података о површинама земљишта у друштвеној својини у општини Бачка Топола, закључено је да је највећа промена извршена у КО Пачир, где је у потпуности 'ишчезла' друштвена својина. У катастарским општинама Горња Рогатица и Гунарош, иако земљиште у друштвеној својини обухвата површину од свега 1 ха, у анализираним периоду нису забележене промене својинских односа.

Површина земљишта у приватној својини највише је повећана у КО Стара Моравица, за 1409 ха. У КО Ново Орахово, површина земљишта у приватној својини је смањена за 83 ха, што износи 2 % у односу на стање забележено крајем 2008. године. За земљиште у државној својини, повећање је забележено једино у КО Пачир (293 ха – 35 %). У осталим катастарским општинама на територији Општине Бачка Топола, земљиште у државној својини је смањено, а највеће смањење је забележено у КО Мали Београд (487 ха).

У општини Суботица, површина земљишта у друштвеној својини је смањена за 100 % у катастарским општинама Нови Град, Палић и Чантавир. Најмање промене су забележене у КО Ђурђин, свега 0,2 %. Површина земљишта у приватној својини највише је повећана у катастарској општини Бајмок, и то за 2061 ха. У КО Стари Град забележено је највеће смањење, где се приватна својина смањила за 1595 ха. Површина земљишта у државној својини највише је смањена у КО Палић (1985 ха), док су најмање промене забележене у КО Чантавир, где је површина смањена за 18 ха. Једино је у КО Биково забележено повећање површине земљишта у државној својини за 156 ха.

На основу упоредне анализе података презентованих у поглављу 5.4., може се констатовати да је највећа промена својине на друштвеном земљишту забележена у Општини Суботица, где је друштвена својина смањена за 97 %, у односу на стање крајем 2008. године. У општини Мали Иђош, забележено је смањење од 95 %, док је најмања промена забележена у Општини Бачка Топола, где је површина смањена за 89 %. Посматрајући читаву територију Северно - бачког округа, друштвена својина је реструктурирана на површини од 9274 ха, што представља 93 % од укупне површине земљишта у друштвеној својини из 2008. године. На основу добијених података, може се констатовати да је процес претварања друштвене у друге облике својине на пољопривредном земљишту у великој експанзији, али на територији поменутог округа није до краја спроведен. У друштвеној својини остало је укупно 7 % земљишта, чије претварање у друге облике својине можемо очекивати у скорбијем периоду.

Анализом података који се односе на површину земљишта у приватној својини, дошло се до закључка да је највеће повећање забележено у Општини Бачка Топола, где је приватна својина повећана за 5328 ха (17 %). Најмање повећање је забележено у Општини Суботица, свега 2 % (1257 ха), док је у Општини Мали Иђош приватна својина повећана за 3212 ха (35 %). Посматрајући читаву територију Северно – бачког округа, површина земљишта у приватној својини је повећана за 9797 ха, што представља 10 %, у односу на стање из 2008. године.

Површина земљишта у државној својини, највише је смањена у Општини Суботица, и то за 8150 ха (36 %), док је најмање смањење забележено у Општини Бачка Топола, у којој је површина земљишта у државној својини смањена за 2031 ха (13 %). У Општини Мали Иђош забележено је смањење државне својине за 2652 ха. Посматрајући читаву територију Северно – бачког округа, површина земљишта у државној својини је смањена за 12833 ха, што представља 28 %, у односу на стање из 2008. године. Циљ истраживања у овом раду је био да се утврди у којој мери је извршена промена својинских односа на пољопривредном земљишту, на територији Северно – бачког округа, с акцентом на претварање друштвене у друге облике својине. На основу обављеног истраживања у општинама које чине Северно – бачки округ, долази се до закључка да је процес претварања друштвене у друге облике

својине у великој експанзији, али није до краја спроведен. Податак који то потврђује јесте да је у друштвеној својини остало још 707 ха, што представља 7 % у односу на стање из 2008. године. У анализираном периоду, из државне у друге облике својине прешло је 9274 ха (93 %), што потврђује да је процес претварања у великој експанзији, а потпуно претварање и 'елиминисање' друштвене својине очекује се у скоријем периоду.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Шошкић Б.: Друштвена својина и модели њене трансформације, ЛУЧА XII/1-2, стр. 92-101, **1995**.
- [2] Simonetti P. : *Pretvorba društvenog vlasništva na nekretninama*, Зборник Правног факултета Свеучилишта у Ријеци, вол. 19, стр. 367, број 2/**1998**.
- [3] Медић Д. : Завршне одредбе закона о стварним правима Републике Српске, Годишњак правног факултета Универзитета у Бањој Луци, број 31, стр 204, **2010**.
- [4] Маринковић Г., Трифковић М., Лазић Ј., Несторовић Ж. : Претварање друштвене у друге облике својине у западно – бачком округу, Зборник радова Међународне конференције, стр 997 - 1005, УДК 332.01.3(497.113), DOI: 10.14415/konferencijaGFS 2016.101, Суботица, **2016**.
- [5] Гулан Б.: Судбина одузете имовине, **2015**.
- [6] Закон о враћању одузете имовине и обештећењу, ("Сл. гласник РС", бр.72/2011, 108/2013, 142/2014 и 88/2015 - одлука УС)
- [7] Републички геодетски завод: Подаци о облицима својине на пољопривредном земљишту Северно - бачког округа за период **2008.-2014**.

CHANGE OF OWNERSHIP OF AGRICULTURAL LAND IN NORTH BACKA DISTRICT

Summary: Public property, as a phenomenon of property relationships in socialist legal system was in fact the negation of property, property which is everyone's and nobody's and complete opposite of private property. Public property is a form of ownership characteristic for the socialist system, as a specific form of turning public goods by the social and legal entities. A series of laws passed after 2000, had the aim to abolish earlier socialist relations, with the intention to convert all rights which stem from public property into a property right. In this paper is presented a research of property forms in North Backa district for the period 2008 to 2014 year, with a special emphasis on public property. Based on data obtained through the research, an analysis of converting public property to other forms of properties on agricultural land in the territory of the said district has been done.

Key words: public property, private property, changes in property relations